

Insekternas litteraturhistoria, del 32. Den drogade budbäraren och kriget mot insekterna

GÖRAN SJÖBERG & ANDERS NILSSON

Staden Nedandal utgör numera en dramatisk och fasaväckande syn för den som aldrig tidigare skådat insekternas verk. Mitt i de sotiga resterna av väggar och trävirke har insekterna byggt upp sina grå, husliknande papperskonstruktioner med spetsiga tak. Marken är underminerad av deras tunnlar. [Krigets år, s. 11]

I Fyrländerna krigar de olika människoliknande folken mot insekter, som hotar att ta över allt land. De bångstyriga ädlingarna i kontinentens länder – från Awia till Morenzia – leds i kriget av kejsaren San från hans slott. De kejserliga underättelserna sprids av den flygande budbäraren Jant Shira. Denne är begåvad med flygförmåga tack vare de vingar han fått som son till en awian, och den lätta kroppsbyggnad som han har på modernet från bergsfolket rhydanner. Genom sin unika förmåga har han säkrat sin plats bland *Eszai*, de femtio i kejsarens närmaste krets som fått odödlighet till skänks. Jant, eller Komet som är hans tjänstenamn, är ingen fantasyhjärte av standardsnitt. Han har en enkel bakgrund, först som föräldralös bergsjägare i Gråryggen och därefter som gatubarn i storstaden Haciliths slum. Hans mod är måttligt, även om han är *street smart*, och dessutom är han vanvettigt rädd för vatten. Jant har också en förmåga att trassla in sig i kvinnohistorier. Hans största

svaghet är ändå det svårartade begäret, som han har med sig från tillvaron som smågangster, efter drogen *katt*. Han destillerar fram detta opiumliknande narkotikum ur skolopendrium, ormbunken hjorttunga. (Skolopendrium anges annars i folkmedicinen som verksamt mot åkommor i mjälte och lever.) När det behövs kan Jant trots allt uppamma viss hjälteanda, som när Dunlin Imvatten, kung över Awia, attackerats på slagfältet av gigantiska insekter.

Men insektshorden stängde av vägen för dem.

Dunlin var fastklämd mellan lökformiga bruna kroppar. En mandibel hade borrar sig ner i hans ben och skurit upp det ända in till benet. Jag såg att han stödde sig på benet och att det gav vika. Han lyfte sitt visir, bländades av det skarpa ljuset och högg våldsamt mot en insekt som klängde sig fast vid hans vinge.

Svärdet slant över dess hårda bukpansar. Insekten tog tag om vapnet. Den miste en klo, lade två andra över klingans flatsida och ryckte svärdet ur Dunlins grepp. Den nafsade mot hans ansikte och känselspröten snuddade vid hans nacke. Insekter både bakom och framför honom fick honom obönhörligt på knä och spindelliknande armar ryckte och slet i honom. Små stick träffade hud och sågade sig in, på alla

ställen där det gick att finna en lucka. Mandibler högg. Inte en man eller häst stod längre på benen. Insekterna åt levande kött.

Dunlin vände sig på mage, med nedfällt visir, och skyddade nacken med sina metallklädda armar. Insekterna slet av hans vingar och lämnade honom sedan. En del sprang mot Muren och jag hoppades att Brunes hird stod redo. En del festade på liken, med huvudena instuckna i hästarnas bröstorgar.

Vid sidan om kungen hukade en ensam insekt. Ett slag hade spräckt dess ryggsköld. Gräddgul vätska rann ur såret. Dess knäckta känselspröt slokade likt böjda ståltrådar, men den uppfattade mig ändå. Den öppnade käftarna och jag såg mundelarna röra sig som fingrar där inne. Jag sparkade till den och den högg efter min fot. Stöveln slitsades upp från tån till skenbenet. Sprickan över insektens bål vidgades och innanför den syntes ett blekt och skrynkligt membran, fuktig av vätskan som började stelna i sårkanterna. Jag slog isyxan så hårt i dess rygg att den begravdes halvvägs upp till skaftet. Sedan ryckte jag loss den och min hand dröp av insektsblod.

”Nästa!” ropade jag. ”Vem står på tur?” [Krigets år, s. 38]

Hur insekterna egentligen ser ut beskrivs i boken bara indirekt men det framgår att de är minst människostora och hårt bepansrade, men saknar flygförmåga. Vi tänker oss att de liknar myror eller soldatkasten hos termiterna. Swainston är grundlig när det gäller att sätta sig in i alla fackkunskaper

som hon behöver för skrivandet, t ex narkotika, bågskytte och arkitektur. Det gäller även insekterna. Hon uppger särskilt Michael Chinerys ”Field Guide to the Insects of Britain and Northern Europe”, förutom tre böcker om trollsländor och två om myror. I vilket fall är insekterna från Pappersvidderna formidabla motståndare i striden genom sina vassa käkar och sitt sega och hårda skal.

Jag kämpade mig fram genom tätt liggande staplar av döda kroppar, medan jag sökte efter Svala. Marken vibrerade av de ryttares hästarnas stampande hovar. Svala. Var är Svala? Var fan är hon?

Jag fick syn på henne och ropade. Därmed tappade jag koncentrationen för en sekund och blev genast omkullslagen av en insekt som var stor som en ponny. Dess känslspröt svepte över mitt ansikte. Jag skyddade ansiktet med ena armen och insektens mandibler nafsade på min rustning. Innanför de sågtandade käftarna arbetade ännu en uppsättning mundelar, drypande av tjockt slem. Jag drämde till med yxan, med full kraft. Den brakade in i varelsens axelparti och fastnade i skalet -jag kunde inte dra loss den.

Insektens hölje var täckt av små lufthål. Jag stack ner fingrarna i ett av dem och slet upp membranet. Den fortsatte att bita. Jag låg fastklämd under den och hade svårt att andas, och jag kämpade frenetiskt för att hålla dess ansikte borta från mitt. De ledade känslspröten var utom räckhåll och de svarta

palperna under dess käkar dinglade över min mun och hals, och smakade på min hud. Den hårda mellankroppen var tryckt mot min bröstorg, och den svällande bakkroppen var riktad uppåt.

Mitt ansikte återspeglades gång på gång i fasettögonen och i tre punktögon som glänste likt knappar på dess panna. Det trekantiga ansiktet trängde sig in på mitt, med sömliknande linjer mellan de bruna skalplåtarna.

Hårda, vassa framben med tarsfötter klöste mot min hals. Mandiblerna kom ytterligare någon centimeter närmare och gjorde sig beredda att skära upp min strupe. Jag tittade rakt in i de malande käkarna. Armarna darrade, och hade de kunnat skrika av smärta skulle de ha gjort det. Det är alltså så här det slutar, tänkte jag och gjorde mig beredd på det sista lidandet. Jag släppte taget.

Insekten ramlade ihop över mig och det tunga huvudet landade med ett plask i leran. Jag tjöt, men var inte längre fången och kunde slingra mig ut under min fiendes kropp. Insekten låg orörlig. Var den död? Jag sparkade på den och fick se ett pilskäft sticka upp ur dess bakhuvud. Stålspetsen hade trängt ut mellan ögonen. [Krigets år, s. 198]

Det är ett mysterium var insekterna kommer ifrån:

Ingen i Fyrländerna vet varifrån insekterna kommer. Jag har frågat Eszai, guvernörer och hird, och det enda jag fått till svar är vilda skrönor. I Imvatten sade man att insekterna först dök upp i norra Awia, för tvåtusen år sedan, i en sänka stor som tronsalen, med en Mur runt omkring som växte utåt likt flodvatten.

Den historien kände vi alla till, men vid hovet var det aldrig någon som nämnde den. När insekterna först visade sig begav sig drottningen av Pentadrica dit för att titta på pappersdalen. Insekterna dödade alla i hennes följe. Bara några fragmentariska dokument finns kvar som kan berätta om det som hände: Awianska flyktingar som flydde norrifrån efter att deras vackra städer begravts under Pappersvidderna slog sig ner i halva Pentadrica. Morenzia och Slättlanden stred om den andra halvan i det första inbördeskriget. San lyckades förena länderna i kampen mot insekterna och utropades till Kejsare. Han fick ta Pentadricapalatset i besittning, där han sedan grundade Slottet för att kunna bevaka och beskydda det som återstod av Fyrländerna.

”Tala nu om vad du fått reda på”, krävde San. ”Om jag får tala fritt så är det så att om någon i Fyrländerna skulle kunna veta varifrån insekterna kommer, är det ni, min herre och Kejsare.” Kejsaren log. Jag drog en suck och fortsatte: ”De flesta säger att insekter bor

under jorden. Och om jag kröp ner i en av deras tunnlar skulle jag därför kunna se hålor och nästen där det myllrar av dem, gångar som är kilometerlånga och kammare stora som slottssalar där de gömmer sig när de besegrats.” [Krigets år, s. 297]

Liksom många samhällsbyggande insekter i vår värld bygger de i Fyrländerna gångar och andra konstruktioner i något slags hårda och sega material, fastän här i jätteformat. Hela den norra delen av kontinenten Fyrländerna, Pappersvidderna, täcks av deras byggen.

Ljungeld ropade åt mannarna att hålla sig lugna. Flera led av infanterister satte sig ner på marken, som en taggig massa, och stirrade bara rakt framför sig.

”Gode gud, jag vet inte. Jag har aldrig sett något liknande.”

Bredvid fästningen tornade en bro upp sig. En halv bro. Den välvde sig mot den blå himlen, högre än fästningen, och fick klippan att se liten ut. De sista solstrålarna sken genom dess stag. ”Hur håller den sig uppe?” viskade Svala.

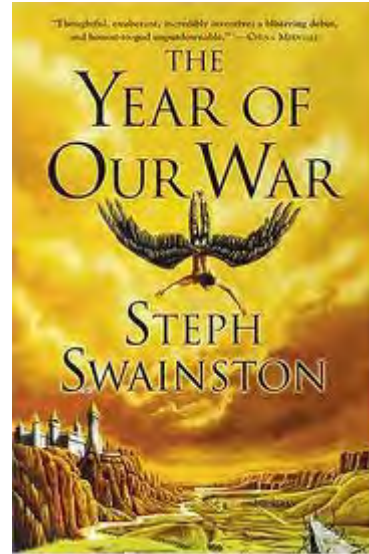
”*Jag vet inte.*” Ljungeld snurrade runt. ”Slå läger här! Blåhök! Jag vill ha skyttegravar på vardera sidan om ravinen och paviljonger precis här.” Soldaterna åtlydde muttrande hans befallningar. ”Det är insekterna”, sade jag.

”Ja, den är då förbanne mig inte byggd av mänskliga händer”, sade Blåhök.

”*Rör på påkarna!*” skrek Ljungeld åt honom.

Marken under den gigantiska bron var täckt med gråvita insektshus. De låga, spetsiga taken såg ut som stelnade vågor. Grå papperskonstruktioner bredde ut sig från foten av bron till den bleka horisonten, med långa sektioner av insektsmurar utstickande ur den stora massan. Murar som de redan tagit sig förbi och som numera var överflödiga, tillsammans med murar som fortfarande var under uppförande, vid den yttre gränsen av deras byggnationer. Jag tittade i den riktning där de välkomnande rökslingorna från Whittorn borde ha funnits, men kunde inte se något annat än insektbyggnader. Byn hade försvunnit. Den brända stommen av Pasquins torn stack upp från en klunga av pappersväggar och själva fästningen var omgärdad av murar. [Krigets år, s. 186]

Det visar sig att den ende som sitter inne med lösningen är budbäraren Jant. Hans missbruk av *katt*, annars sett som en pinsam svaghet och en höggradig social belastning, visar sig öppna dörren till att driva bort insekterna. Hur det går till ska vi inte avslöja här utan det får ni läsa själva.

Författaren Steph Swainston, från norra England (West Yorkshire), har i sina böcker utgått från den fantasivärld hon i hemlighet skrivit om sedan åttaårsåldern. Hon har hittills gett ut fyra böcker. De tre första utgör trilogin *The Castle Omnibus: Krigets år* (*The Year of Our War*, 2004), *No Present Like Time* (2005) och *The Modern World* (2007). Den fjärde och senaste boken *Above the Snowline* (2010) är en sk prequel, om en tidigare episod då Jant får i uppdrag av kejsaren att mäkla fred mellan awianer, som försöker kolonisera bergstrakterna, och bergens ursprungsbefolkning rhydannerna. Den ger insikter i de vildsinta och frihetsdyrkande rhydannernas liv i bergstrakterna, och något mer bakgrund till Jants rötter i bergen.

Swainstons böcker är uppfriskande läsning med sin för fantasygenren ovanliga humor och distans – i Fyrländerna finns både ofarliga fibertandade tigrar, transvestiter, kaffe och spårvagnar. Det ständiga trätandet och intrigerandet bland de odödliga Eszai bidrar till underhållningen.

Som läsaren förstår är det mer hårdkokt läsning än Harry Potter. En placering på den litterära kartan skulle kunna vara i närheten av Machiavelli, William Gibsons cyberpunk och Terry Pratchett's *Discworld*. Hon har utsetts till stjärnskott inom genren *New Weird*, en kombination av dystopisk science fiction och fantasy. Själv anger Swainston, kanske inte helt otippat, fantasycykeln om slottet Gormenghast, av den i år hundraårsfirade landsmannen Mervyn Peake, som sin favorit.

I Sverige har märkligt nog bara den första av böckerna kommit ut. I Finland verkar däremot genomslaget vara större. Hela trilogin finns utgiven på finska, och *Krigets år* nominerades till *Tähtifantasia*-priset för fantasyböcker översatta till finska 2010, tillsammans med bl a Terry Pratchetts *Night Watch*. (Priset gick dock till en polsk författare.)

Swainston meddelar i år på sin blogg att hon nu vill ta ett uppehåll i sitt skrivande för att utbilda sig till kemilärare så att hon också kan ha ett "vanligt" jobb. Det är säkert klokt att inte behöva vara i händerna

på förlagen som till varje pris vill pressa fram en ny bok till varje jul, men många fans runt om i världen hoppas nog ta del av fler historier om Fyrländerna och deras kamp mot insekterna.

Källor

Swainston, Steph 2006: *Krigets år*. Natur och kultur. (The Year of Our War. 2004. Gollancz. Översättning av Lena Karlin)

Internet

Asplenium scolopendrium. [http://](http://en.wikipedia.org/wiki/Asplenium_scolopendrium)

en.wikipedia.org/wiki/Asplenium_scolopendrium

Mervyn Peake, Centenary Year, 2011. <http://www.mervynpeake.org/>

Science Fiction Awards Watch: <http://www.sfawardswatch.com/> 20 juli 2011

Steph Swainston: "I need to return to reality". <http://www.independent.co.uk/> 10 juli 2011

StephSwainston.co.uk. The official site of author Steph Swainston. <http://www.stephswainston.co.uk/>

Författarnas adresser:

Goran.Sjoberg@slu.se

Kungsgatan 82, 903 31 Umeå

Anders.Nilsson@emg.umu.se

Mullsjö 258, 914 90 Nordmaling